

FİLM AFİŞLERİ ÜZERİNDEN GÖSTERGEBİLİMSSEL ÇÖZÜMLEME: KIBRIS FİMLERİ ÖRNEĞİ

Dr Öğrt. Üyesi Özgür Yılmazkol

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

ozguryilmazkol@gmail.com

0505 589 82 40

Orcid: 0000-0002-4150-4243

Özet

Sinema endüstrisinin ana ögesi olan filmler, kurdukları anlatı yapısıyla izleyicilere ulaşmaktadırlar. Bu anlatılar kimi zaman kişi özelinde bir hikaye ile sunulurken, kimi zaman da tarihsel bir olaya vurgu şeklinde olmaktadır. Filmlerin görsel bir zenginlik unsuru olarak sanatsal bir forma dönüştürülmesinde farklı birçok unsurun yanında milli ve manevi değerlere de öncelik verilmektedir. 1974-1979 yılları arasında yoğun bir diplomasi ve askeri müdahalelerle kazanılan Kıbrıs Adası üzerindeki bağımsızlık mücadelesi, o dönem Yeşilçam filmlerine de konu olmuştur. Kıbrıs Adası için verilen insani mücadele, film anlatısının merkezinde konumlandırılırken duygu akrabalıklarının bulunduğu ortak kültürel değerler, zihinlerde yeniden inşa edilmektedir. Bu çalışmada, 1974 Kıbrıs Barış Harekatı sonrası çekilen Kıbrıs temalı filmlerden rastgele örneklem yoluyla seçilen 6 filmin afişleri göstergebilimsel çözümleme ile incelenmekte ve öne çıkan görsel unsurlar yorumlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Film, Anlatı, Kıbrıs, Afiş, Göstergebilimsel Analiz

SEMIOTIC ANALYSIS THROUGH MOVIE POSTERS: THE CASE OF CYPRUS FILMS

Dr Öğrt. Üyesi Özgür Yılmazkol

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

ozguryilmazkol@gmail.com

0505 589 82 40

Orcid: 0000-0002-4150-4243

Abstract

Films, which are the main element of the cinema industry, reach the audience with the narrative structure they establish. These narratives are sometimes presented with a personal story, while sometimes they emphasize a historical event. Priority is given to national and spiritual values in the transformation of films into an artistic form as an element of visual richness. the struggle for independence on the island of Cyprus, which was won by intensive diplomacy and military interventions between 1974 and 1979, was also the subject of Yeşilçam films at that time. Dec. While the humanitarian struggle for the island of Cyprus is positioned at the center of the film's narrative, common cultural values, where emotional kinship exists, are reconstructed in the minds. In this study, the posters of 6 films selected by random sampling from the Cyprus-themed films made after the Cyprus Peace Operation of 1974 are examined with semiotic analysis and the prominent visual elements are interpreted.

Keywords: *Film, Narrative, Cyprus, Poster, Semiotic Analysis*

Giriş

Filmlerin içerik anlamındaki özelliklerinden anlatı biçimleri, diyalogları ve oyunculukları kadar biçimsel anlamdaki özellikleri de önem taşımaktadır. Sadece bir görsel imge olmanın çok ötesinde bir derinliğe ve algılamalara sahip olan afişler aracılığıyla anlatının görsel bağlamda bir prototipi sunulmaktadır. Bu prototip aracılığıyla izleyen, neyi ne şekilde ve ne ölçüde izleyeceğine dair bir zihinsel şablon oluşturarak izleme eylemini gerçekleştirmektedir. Afişler bu anlamda film ve izleyen arasındaki ilk temasın yaşandığı görsel alandır. Teknolojinin bugünkü kadar yoğun kullanılmadığı ve egemen olmadığı zamanlarda daha çok çizim şeklinde yapılan afişlerin yerini günümüzde üzerinde çokça çalışılıp emek verilen ve görsel kültürün önemli örneklerinin sunulduğu afişler almıştır. Afişlerde kullanılan görselin ve yazının biçim-içerik dengesi, tercih edilen renkler, yazı karakteri ve yazıların büyüklüğü gibi unsurlar bir bütün olarak oluşturdukları afişin farkındalığına ve dikkat çekiciliğine sebep olurlar. Bu çalışmada, afişlerin görsel gücünü baz alarak, 1974-1979 yılları arasında çekilmiş Kıbrıs temalı filmler arasından rastgele örneklem ile seçilmiş 6 filmin afişi göstergebilimsel analiz ile incelenecek ve ortaya çıkan veriler aracılığıyla afişlere dair yorumlar yapılacaktır.

Önceki Çalışmalar

Afişlerin etkili bir görsel iletişim aracı olarak görülmesinin ardından; izleyici, mesaj ve içeriğe dair çalışmalar yapılmış ve afişte sunulan görsel unsurlar ile hedef kitle ve etki konusundaki yaklaşımlar yorumlanmıştır. Son dönemlerde artan bir şekilde kimi zaman bir yönetmenin filmografisindeki tüm film afişleri ya da konuya uygun örneklem oluşturacak şekilde seçilenlerle (Aydın-Ege, 2022; Demir, 2021; Çilingir, 2022; Ergül, 2021 vd.) kimi zamansa tematik olarak özgün bir alana dair afişler üzerine çalışmaların (Holat, 2021; Civelek, 2018 vd.) yapıldığı görülmüştür. Marşap, film afişlerinin görsel bir iletişim aracı olarak sinemanın önemli bir ögesi olduğunu ve hedef kitle üzerindeki etkisini vurgular. Afişin, sembolik bir temsil ve sunum alanı olarak; fotoğraf, resim, illüstrasyon, tipografi, renk gibi görsel tasarım öğelerini kapsadığını vurgulayan Marşap, afişi tasarlayanların, afişi gören kişilerin zihninde tüm görsel unsurların biraradalığı ile çeşitli anlamsal derinlikler oluşturduğunu söyler (Marşap, 2022; 66-86). Afişlerin hedef kitle üzerindeki psikolojik alımlama etkisini öne çıkaran bu bakış uyarınca, afişler sadece görsel bir alan olmanın ötesinde kişilerin zihninde bir uyaran etkisi oluşturan göstergeler olarak da değerlendirilebilir.

Sunduğu güçlü görsel mesajlar aracılığıyla sanatsal ve estetiğin birleştiren afişler; toplumsal düzlemde belleğin de önemli vurgu alanlarından biridir. Yaşanılan dönemin kültürel-sosyal-siyasal her türlü parametresine dair izler taşıyan afişleri, üretildikleri dönem bazında değerlendirmek o dönemi anlamak adına daha kalıcı ve somut verileri ortaya çıkarmak konusunda son derece önemlidir. Ortak yaşanmışlıkların bir sonucu olan kültürel göstergelerin toplumsal belleği oluşturduğu gerçeğinden hareketle afişler de, bu ortak kodlar üzerinden yarattığı anlamlar ile kültürel biraradalığa vurgu yaparak bu göstergeleri yeniden ve daha güçlü bir şekilde pekiştirmektedir. Böylelikle ortak kodlar ve göstergeler üzerinden oluşturulan toplumsal düzlem içindeki anlam ve değerler bütünü, ortak/benzer yorumlama eylemini de sağlamaktadır.

Film anlatısı ve Görsel Tasarım

Görsel bütünlüğü oluşturan öğeler, önce zihinde oluşturulup sonra somutlaştırılan bileşenlerdir.

Söz konusu bu bileşenler ise önceden belirlenmiş birtakım kurallar sonrası ortaya çıkan tasarım ilkeleri gözetilerek oluşturulur. Tasarım ilkeleri, görselde yapılacak bütünlükçü bir düzenlemede öğelerin konumlandırılması ve birbirleriyle etkileşimlerini ortaya koyup netleştiren faktörler olarak yorumlanabilir. Görselin dikkat çekip izleyende farkındalık duygusunu uyandırması ve bu ilgi çekmeyi sürdürmesi tasarımı yapan tasarımcının asıl amaçlarından birisidir. Her görsel sanat dalında olduğu gibi görsel tasarım alanında da amaç, önceden belirlenmiş ve kabul görmüş kurallar çerçevesinde izleyene ulaşip onu yakalayabilmektir. Filmlerin bir sürece yayılan anlatıları yanında, afişlerin daha sınırlı ve kısıtlı anlatım olanakları bulunmaktadır. Klasik film anlatısında giriş, gelişme ve sonuç bölümleri ile anlatı tüm detaylarıyla birlikte izleyenlere sunulurken, görsel tasarımı yapılmış bir film afişinde ise filme ait çok kısıtlı ve sınırlı anlatım olanağı bulunmaktadır. Hareketli tanıtım fragmanının aksine film afişi bir fotoğraf karesi, illüstrasyon ya da tamamen özgün bir tasarım karesiyle sunulur. Bu kısıtlı olma hali, dikkat çekmek ve izleyene ulaşmak için afişin gücünü ve tasarımcının zorluğunu da ortaya koyan bir unsurdur. Bu sebepten dolayı afiş tasarımının, görsel tasarımın tüm kuralları çerçevesinde etkili bir sunum ile (görsellik-grafik kullanımı-renk seçimi vb.) izleyene aktarılması gerekmektedir. Bu kimi zaman filmin anlatısının en kilit noktasının bir görseli/fotoğrafı ya da ilgi çekici tasarımı ile yapılarak filmin dikkat çekiciliğine dair merak uyandırdığı ölçüde başarılı olarak kabul edilmektedir.

Genel olarak bakıldığında görsel tasarım konusunu 3 ana başlık altında incelemek tasarımın anlaşılabilirliğini sağlayacaktır:

A. Tipografi

Tipografi, etimolojik olarak bakıldığında; Yunanca ‘typos’(form) ve ‘graphia’(yazmak) sözcüklerinden oluşan kelimenin Türkçe karşılığı olarak kullanılmaktadır. Tipografi çalışması herhangi bir metnin/yazının bağlamına uygun bir şekilde tasarlanıp düzenlenmesi ve kullanılması sonrasında iletinin hedef kitleye ulaşması ve etkisi bağlamında önem taşımaktadır. Punto ve font seçimi, harflerin yapısı, kontrast ve dizgi (mizanpaj) tipografinin temel bileşenleri olarak öne çıkar. Söz konusu bileşenlerin farklı olarak kullanılması, bazı öğelerin tercih edilerek öne çıkarılması mesajın ya da bilginin farkındalığını öne çıkarmaktadır. Film afişlerinde kullanılan tipolojiler ve tipoloji tercihleri de dönemin görsel kültürü ve bu kültürün yansıtılması konusundaki araçların/tekniklerin kullanılmasıyla doğrudan ilişkilidir. Örneğin Marşap’a göre 1950-1960 dönemindeki film afişleri, filmin konusuna göre farklılık göstermektedir (2021, 116). Osmanlı dönemini anlatan film afişlerinde tarihsel dokunun öne çıkarıldığı klasik tarihsel el yazıları tercih edilirken, Kurtuluş Savaşı hikayelerinin anlatıldığı filmlerde ise daha sade ve yalın yazı karakterlerinin kullanıldığı görülmektedir. Noyan ise (2001, s:173), 1965 ile 1975 yılları arasındaki döneme ilişkin film afişlerinde tercih edilen yazı karakterleri ve harf kullanımının kurumsal kimlik gibi işleve sahip olduğunu söylemektedir. Noyan’ın bu tespiti gereğince film aksiyon filmi ise yazı karakteri ve harf tercihleri maskülin, iri ama basit, bilim-kurgu filmi ise, modern çizgilere sahip teknik detaylarla bezeli harf/yazı kullanımı, tarihi filmlerde eski izlenimi veren geleneksel stilde yazı ve harf tercihi ile aşk/dram filmlerinde ise daha anlaşılır, sade ama dikkat çeken ölçüde süslü ve ince/zarif karakterler tercih edilmektedir. Reklam/tanıtım amaçlı her yapıda ikna edici bir unsur olarak ortaya çıkan tipografi; algıların değişmesi, dönüşmesi ve pekiştirilmesinde etkilidir ve reklamı yapılan her türlü ürünün kitlelere ulaşmasında tipografi başvurulan önemli bir kaynak olarak yorumlanır.

B. Renk

Afiş tasarımında tercih edilen renkler ve kullanılan renk skalası da görsel anlamda etkiyi arttıran bir öğedir. İnsanlık tarihi boyunca etkili bir anlatı ve etki unsuru olarak öne çıkan renk kavramı, betim-

lemedeki gücü ve sözsüz iletişimde sembolik anlamlar yaratabilen yapısı ile öne çıkmaktadır. Renklere öteden beri yüklenen anlamlar, farklı duygu hallerini açığa çıkararak aynı zamanda güçlü bir iletişim öğesine de dönüşmektedir. Renkler bu etkili durumları nedeniyle tasarımın da vazgeçilmez ana öğelerinden biri konumundadır (Ambrose&Harris, 2014, s:12-13). Verilmek istenen mesajın doğru renk kullanımı ile kişilere rahatlıkla etki ettiği görülmüştür. Bu sebepten dolayı mesajın içeriği, mesajın hedef kitleye ulaşması ve mesajın doğru ve net bir şekilde anlaşılması konusunda renklerin kullanımı çok önemlidir. Görsel kültürün egemen olduğu ve medyanın tüm birimlerinde “etki” unsurunun maksimum düzeyde arandığı yapısalılıkta, doğru renk kullanımı, mesajın gücünü arttırmaktadır. Renkler bazında oluşturulan çağrışımlarla hedef kitle daha güçlü enforme edilmektedir. Renklerin farklı ülke/kültür ve coğrafyalardaki yansımaları elbette değişiklik arz edebilir ancak genel olarak bakıldığında hemen her yapı ve kültürde benzer çağrışımlar ve duygu akrabalıkları yaşanmaktadır. Örneğin kırmızı renk ateş, mücadele, sıcak, cehennem ve şeytan figürü ile ilişkilendirilirken sarı renk ise altın, zenginlik, abartı ve şans ile anlamlandırılır. Mavi renk soğuk, mesafeli bir şekilde görülürken turuncu ise parlak, canlı ve eğlenceli olarak yorumlanır. Bu çalışmada örneklem olarak seçilen filmlerin hikayesinde Kıbrıs halkının mücadelesi ve bağımsızlık isteği ana tema olarak öne çıktığı için çağrışımsal anlamlarından kaynaklı kırmızı, sarı, ve turuncu renklerinin ağırlıklı olarak kullanıldığı görülmüştür. Genel olarak bakıldığında ise, renkler farklı anlamlara sahip olsalar da, her coğrafya, her ülke ya da her topluluk/grup için ortak yaşanmışlıklardan kaynaklı kalıplaşmış bazı yorumlamalara sahiptir. Söz konusu bu farklılıklar, toplumların (ülkelerin/grupların vb.) tarihi süreçteki birbirinin aynı olmayan yaşanmışlıklarının bir yansımasıdır. Özellikle simgesel olarak anlam ifade eden renkler; birarada olmaktan kaynaklı ortak yaşanmışlıklar, ortak duygu halleri ve çıkarsamalara vurgu yapmaktadır.

C.Görsel

Resim, fotoğraf ya da elle çizilen illüstrasyonlar görsel kompozisyonu oluşturan ana öğelerdir. Görselin mesajını en iyi şekilde aktaran seçeneğin tercih edilmesi etki unsurunu da arttıracaktır. Teknolojinin başat bir şekilde henüz egemen olmadığı dönemde elle çizilen ilüstrasyonlar, reklam ve tanıtım mecrasında kullanılırken; sonraları değişen ve gelişen teknolojinin yardımıyla daha hızlı ortaya çıkarılan, daha çok alternatif sunan ve daha çok etki unsuru barındıran afişler üretilmiştir. Tanıtımı yapılacak ürün ya da materyale dair kısa, etkili ve akılda kalıcı bilgiler sunan afişler; görsel iletişimin önemli bir bileşeni olarak konumlanmaktadır.

Afişler, genel olarak bakıldığında hedef kitlesi, içeriği, amaçları ve mesajları bağlamında çeşitli kategori başlıkları altında sınıflandırılır (Becer, 1997: s:202; Bingöl, 2010: s:35; Marşap, 2021:s:106-107):

- **Reklam Afişleri:** Bir ürün ya da hizmeti tanıtan afişlerdir. Moda, endüstri, kurumsal reklamcılık, basın-yayın, gıda, turizm sektörlerinde yaygın olarak kullanılırlar.
- **Kültürel Afişler:** Festival, seminer, sempozyum, balo, konser, sinema, tiyatro, sergi ve spor gibi kültürel etkinlikleri tanıtmak için kullanılırlar.
- **Sosyal Afişler:** Sağlık, ulaşım, sivil savunma, trafik, çevre gibi konularda eğitici ve uyarıcı nitelikteki afişlerin yanı sıra, politik bir düşünceyi ya da siyasi bir partiyi tanıtan afişler ise sosyal afişler grubunda yer alır.
- **Siyasi (Propaganda) Afişleri:** Siyasal partilerin ve siyasi oluşumların parti programlarını, çeşitli konulara bakışlarını halka duyurmak için kullandıkları afişlerdir.

Afişlerin genel amaçları paralelinde film afişleri de hedef kitle ve bu kitlenin her türlü yapısal özelliği dikkate alınarak hazırlanır. Hedef kitlenin sınırları (ülke/bölge/topluluk/grup vb.) afiş tasarımının özelliklerini ve de çerçevesini daha en başından belirleyen/sınırlayan önemli bir unsurdur. Çünkü farklılıkların çeşitlendirdiği bu toplumsal oluşumlar ve bu oluşumların olaylara bakışı ile yorumları birbirine benzememekte bu da afişin tasarım aşamasındaki farklılıkları gündeme getirmektedir.

Klasik olarak boyut, grafik, içerik gibi parametrelerle tasarlanan ve oluşturulan film afişleri Güney'e göre: sinema filmi afişleri temel olarak resim ve metin olmak üzere ikili bir yapıdan oluşmaktadır (Güney, 2009:89). Güney'in bu ikili yapısı uyarınca en başta filmin adı, mesajı/sloganı veya filmde bir söz dizimi ya da diyalog ile yönetmen/oyuncular ve tüm kamera arkası ekibin isimleri afişin metin kısmını oluşturur. Oyuncuların tekil/toplu fotoğrafları ya da filmde görseller ise afişin resim kısmını oluşturan unsurlar olarak sayılabilir. Resim ve metinden oluşan afişler, izleyende farkındalık yaratıp dikkat çekmek için anlamlı bir bütünlük oluşturmayı amaçlarlar.

Afiş ve Göstergebilim İlişkisi

Filmlerin dışarıya açılan yüzü olan afişler; filmin içeriğine, konusuna dair genel bir çerçeve sunan görsellerdir. Afişin en önemli görevi, gören kişide merak duygusunu uyandırma ve afişi görülen filmi izleme konusunda istek uyandırmasıdır. Bu sebeple afiş içinde kullanılan tüm unsurlar: tercih edilen görseller, farklı görsellerin uyumu ve boyutları, filmin görseline eşlik eden renk dokusu ve yazılar ile yazıların karakteri önem arz eder. Afişlerin etkili bir görsellekle önce dikkat çekerek farkındalık yaratması sonrasında ise akılda kalarak, izleme isteği oluşturması son derece önemlidir ve neticede bu isteği uyandıran afiş; amacına ulaşmış etkili bir çalışma olarak nitelendirilir.

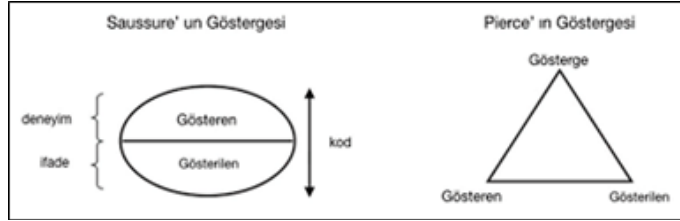
Göstergebilim, görseli ve görselde sunulanı anlamak üzerine kurulan bir bilim dalıdır. Bu sebeple insana anlam veren her şey göstergebilimin alanı içinde yer alır. Dil, resim, mimari, afiş, sinema, edebiyat, tiyatro, trafik işaretleri, işaret dili, jestler, alfabe, sağır ve kör alfabeleri, mimikler vb. göstergebilim alanına girer. Göstergebilim ayrıca göstergelerin yorumlanmasını, üretilmesini veya anlama süreçlerini içeren tüm unsurların sistematik bir şekilde incelenmesine dayanan bir bilim dalı olarak da yorumlanmaktadır. Rifat'a göre göstergebilim genel olarak; göstergelerin birbirleri ile olan ilişkilerini tespit edebilmek, gösterge dizgelerini tasvir edebilmek, anlamın ortaya çıkma sürecini saptayabilmek, gösterge ve gösterge dizgelerini sınıflandırabilmek ya da insanla dünya, insanla insan arasında olan etkileşimi yorumlayabilmek, bu amaçtan yola çıkarak da kapsayıcı, yalın ve tutarlı bir kuram oluşturabilmek gibi çok sayıda farklı araştırma alanını kapsamakta olan bilim dalı şeklinde tanımlanmaktadır (Rifat, 2000).

Göstergebilimin temelleri 20.yy'ın başında Charles Sanders Peirce ve Ferdinand de Saussure tarafından atılmıştır. Saussure, "dil'in düşünceyi ifade etmekte olan bir göstergeler sistemi" ve diğer gösterge sistemlerinin (alfabeler, yazılar, askeri işaretler) içerisinde en önemlisi olduğunu söylemiştir. Saussure, dilbilimsel göstergeyi ses imgesi ile kavram şeklinde incelemiştir. Onun düşüncesine göre, gösteren (ses imgesi) ile gösterilen (kavram) dışsal olan herhangi bir nesneden bağımsız olmakta ve toplumsal anlaşmalara dayanmaktadır.

Kavrama dair yapılan yorumlamalar ve tanımlamalar da göstermektedir ki; göstergebilim, insanın içinde yaşadığı dünya ve topluma dair anlamlandırma eylemi için son derece önemli bir yöntemdir. Böylelikle bilinmezler biline döner, anlaşılmayan kimi noktalar daha anlaşılır hale getirilerek içselleştirilir.

Göstergebilim topluma özgü ortak değerlere dayanmaktadır. Bu ortak öğeleri paylaşan herkes için

aynı/benzer anlamları ifade eden göstergeler, “tekrar” edilerek pekiştirilir ve yaygınlaştırılır. Böylelikle hayatın içinde var olan her bir gösterge ortak birer kod haline gelir. (Çağlar, 2012). Görsel unsurların egemen olduğu ve belirleyici olduğu günümüz toplumsal yaşamında, elbette ki birarada yaşanmışlık duygusunun şekillendirdiği ortaklık bir anlamda benzer düşünme ve yorumlama eylemine de sebep olacaktır.

Şekil-I: Saussure ve Pierce'ün Gösterge Şekli

Toplumsal yaşamın sürdürülmesinde, etkin ve aktif olarak bireyin konumlanmasında kuşkusuz göstergelerin önemi çoktur. Bu göstergeler aracılığıyla yaşanmışlıklar aktarılır ve benzer düzeyde ortak yorumlamalar yapılabilir.

Çok katmanlı sinema anlatısı içindeki her bir bölümün, parçanın detaylandırılması göstergelerle mümkün olmakta ve böylelikle de filmin mesajının ve dilinin ne anlatmak istediği daha anlaşılır olarak ortaya konmaktadır. Dil temelli olan bu gösterge sistemlerinden hareketle bütüncül bir anlamlandırma yapmak için ortaya konan göstergelerin tekil anlamları yanında toplu olarak birarada oldukları anlamaları ve yarattıkları çağrışımlar da önem kazanmaktadır. Bir göstergenin taşıdığı anlam her zaman çok açık olmayabilir. Örneğin Amerikan western filminde bir şerifin suratındaki yara izi onun da şiddete maruz kaldığını gösterir. Fakat aynı yara, bir kanun kaçağının ya da bir mahkumun yüzünde verildiğinde zihin onların kötü olduğunu, şiddetin onların yaşamının adeta bir parçası olduğu şeklinde bir yorum yapılabilir. Bu görüşten hareketle bir göstergenin kesin anlaşılabilirliğini belirleyen bağlamdır.

Tablo 1: Çekim ölçekleri

Gösteren	Tanım	Gösterilen (anlam)
Yakın çekim	Yalnızca yüz	Samimiyet
Orta çekim	Bedenin çoğu	Kişisel ilişki
Uzun çekim	Dekor ve kişiler	Bağlam, alan, Kamusal uzaklık
Genel çekim	Kişinin bütün bedeni	Toplumsal ilişki

Kaynak: Arthur Asa Berger, Kitle İletişimde Çözümleme Yöntemleri, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1993, s.35

Tablo 2: Kamera hareketleri ve Kurgu Tekniği

Gösteren	Tanım	Gösterilen (anlam)
Aşağı çevrinme	Kamera aşağı bakar	Güç, yetki
Yukarı çevrinme	Kamera yukarı bakar	Küçüklük, zayıflık
Optik öne kaydırma	Kamera yaklaşır	Gözleme, odak
Açılma	Görüntü boş ekranda belirir.	Başlangıç
Kararma	Görüntü gider ekran boş kalır.	Bitiş
Kesme	Bir görüntüden diğerine geçilir.	Eşzamanlılık, telaş
Silme	Görüntü ekrandan silinir.	Vurgulu son

Kaynak: Arthur Asa Berger, Kitle İletişimde Çözümleme Yöntemleri, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1993, s.35

Yukarıdaki tablolardan ve diğer örneklerden de anlaşılacağı gibi sinema, anlatacaklarını ya da vermek istediği mesajı çoğu zaman doğrudan değil de göstergeler kullanıp izleyenin zihninde çağrışımlar yaparak anlatır. Böylelikle sinema filmler aracılığıyla hem herşeyi açık etmemiş ve apaçık anlatmamış olur hem de izleyenleri düşündürüp sorgulatarak aktif bir eylemin içine dahil etmiş olur.

Göstergeler, birarada yaşayan insanların rasyonel düşünmesi, anlamlı yorumlar yapması ve birbirleriyle etkili ve kalıcı iletişim kurmasında son derece önemlidir. Görseli çok etkin bir anlatı diline sahip filmler içinde ve aracılığıyla anlatılan dünyaya dair tüm bilinmezler ya da sorgulamalar, görsel kodların anlamlandırılması ile mümkün olmaktadır.

Sinema, toplumun bir ayna misali gösterenidir. Bu sebepten dolayı da, ülke içinde gerçekleşen her türlü olay psikolojik yansımaları ve duygu durumları ile beraber filmlere de konu olmaktadır. Toplu olarak birleşilen/birarada olunan ve 'biz' bilinciyle aidiyet duygusunun olduğu mutlu zamanlar yanında darbelerin, siyasal istikrarsızlığın, ekonomik sıkıntıların ve toplumdaki her türlü karmaşanın bireyler üzerinde yarattığı endişe ve umutsuzluğun sinema perdesine de yansımaları son derece olağandır. Toplumsal ölçekte yaşananların sinema anlatısına malzeme olması, sembolik anlamda bir temsil ve sunum alanı olan afişlerin de görsel birer tanıtım unsuru olarak benzer kaynaklardan beslenerek yapılanmasına ve şekillenmesine sebep olmaktadır. Filmin tamamının küçük ama etkili bir prototipi olan afişler; izleyenlerin zihninde yansıttıkları, vurguladıkları ve çağrıştırdıkları ile iz bırakarak farkındalık yaratarak ilgi çekerler.

Metodoloji

Kapsam ve Sınırlılıklar: Çalışmanın ana konusu olan Kıbrıs temalı filmler kapsamı oluştururken, 1959'dan başlayarak üretilen Kıbrıs temalı filmlerin niceliksel olarak çokluğu nedeniyle çalışmanın örnekleme sınırlandırma getirilmiştir. Bu sınırlama Kıbrıs Barış Harekati'nin yapıldığı yıl olan 1974 yılı ve 1977 yılları arasındaki 4 yıllık periyotta üretilen filmlerden, amaca yönelik örnekleme oluşturacak şekilde seçilmiştir. Bu bağlamda kapsam ve sınırlılıkları belirlenen çalışmanın örnekleme oluşturulmuştur.

Örneklemi oluşturan filmler:

Önce Vatan (1974)

Göç (1974)

Zafer Kartalları Kıbrıs'ta (1974)

Kıbrıs Fedailerini (1975)

Sezercik Küçük Mücahit (1975)

Silah Arkadaşları (1977)

Yöntem-Bulgular ve Analiz: Çalışmanın örnekleme dahil olan filmler, göstergebilimsel analiz yöntemiyle incelenecektir. Örneklem olarak seçilen film afişleri, göstergebilim analizi ile gösteren-gösterilen arasındaki ilişki üzerinden yapılan sınıflandırma üzerinden anlam birliği/bütünlüğü yorumlanacaktır. Göstergebilim daha yaygın ve daha sadeleştirilmiş anlatımla, insanın, içinde bulunduğu dünyayı anlamlandırmasını sağlayacak model yaratmaktadır. Görsel olarak sunulan veriyi anlamlandırma süreci olan göstergebilimsel çözümleme yöntemi günümüzde sıklıkla doğru anlama/anlamlandırma için tercih edilmektedir. Film afişlerine dair doğru anlamlandırma yapabilmek için göstergebilimsel analiz yöntemi tercih edilmiştir.

Tartışma ve Değerlendirme: Kıbrıs konulu 6 film üzerinden yapılan göstergebilimsel analizde de görüldüğü gibi, çekilen filmlerde mücadele, hak arayışı ile bağımsızlık ve özgürlük anlayışı kavramları öne çıkmaktadır. Bu mücadelenin görsel bir yansıması olarak film afişlerinde de benzer temalar görülmüştür. Yaşanılan dönemin bir yansıması olan film afişleri aracılığıyla zamanın her türlü yapısal değişimi, farklılığı ve gelgitleri resmedilmiştir.

Filmlerin ve afişlerinin incelemesi

Filmin adı	Önce Vatan
Yapım yılı	1974
Yönetmen	Duygu Sağıroğlu
Oyuncular	Cüneyt Arkın, Fatma Girik
Konusu	Kıbrıs Barış Harekatı sırasında tanışan bir Türk askeri ile Kıbrıslı kızın aşkı anlatır.
Kaynak	https://www.sinefesto.com/kibris-konulu-12-turk-filmi.html Erişim tarihi: 14.5.2023

Afişin yorumlanması: Çizim/illüstrasyon olarak tasarlanan afişte, mücadele eden karakter vurgusu ön plana çıkmıştır. Afişte karakterler dışında savaşa ve mücadeleye dair görseller, afişin her iki yanında da tank ve paraşütle atlayan askerler şeklinde resmedilmiştir. Bayrağın özellikle kırmızı rengi ile güçlü bir fon olarak kullanıldığı görselde erkek karakteri askeri miğfer ile betimlenirken, kadın ise elinde silah ile gösterilmiştir. Bu ikili görsel ile kadının da mücadeledeki etkin gücü ve konumu vurgulanmıştır. Benzer şekilde kadın ve erkeğin görselin merkezinde birlikte kullanılması mücadelenin yaş, cinsiyet, kimlik vb. sınırlamalar dışında topyekün yürütüldüğü izlenimini vermektedir. Kadın-erkek üzerinden yapılan ikili yapı haricinde haklı mücadelenin genç-yaşlı, güçlü-güçsüz ayrımı yapılmadan farklı olan her türlü ikilik özelinde yapılarak kazanıldığı vurgusu yapılmaktadır.

Filmin adı	Göç (Kıbrıs Ufuklarında)
Yapım yılı	1974
Yönetmen	Remzi A. Jöntürk
Oyuncular	Fikret Hakan, Tanju Korel, Tugay Toksoz, Salih Güney, Tülin Örsek Kıbrıs Savaşı öncesinde adada bir grup insanın yaşamını konu alır. Seyithan ile Neslihan birbirlerini severler. Ancak Neslihan'ın babası Kadir ile Seyithan arasında kan davası vardır. Barış, annesini terk eden babası Oruç'u bulmaya ve ondan intikam almaya ant içmiştir. Adaya kaçak yollardan girer ve burada Çiğdem ile karşılaşır. İlk görüşte ona âşık olur. Tüm bunlar yaşanırken, savaş da giderek yaklaşmaktadır.
Konusu	
Kaynak	https://www.sinefesto.com/kibris-konulu-12-turk-filmi.html Erişim Tarihi:14.3.2023

Afiş çözümlemesi: Afişte gerçek fotoğraflar ile çizim ortak olarak kullanılmıştır. Afişin yukarıdan aşağı yarından fazlasında dört erkek oyuncu ellerinde silah-tüfek ve bayrak ile gösterilmiştir. Filmin ismi olan Göç yazısı da çizilmiş bir Kıbrıs haritası üzerinde konumlandırılmıştır. Mavi-sarı ve kırmızı renklerinin ağırlıklı olarak kullanıldığı afişte, yazı altındaki ufak boşlukta ise 3 kadın oyuncunun fotoğrafları kullanılmıştır. Kıbrıs haritası üzerinde filmin isminin yanında uçak çizimleri de bulunmaktadır. Savaş, mücadele ve güç ile özdeşleştirilen eril figürler ellerinde silahlar ile afişin üst kısmında resmedilirken, kadınlar ise afişte sadece yakın çekim ya da bel plan çekimlerle afişin alt kısmında az bir alan üzerinde resmedilmiştir.

Filmin adı Zafer Kartalları Kıbrıs'ta

Yapım yılı 1974

Yönetmen Seyfi Havaeri

Oyuncular Perihan Savaş, Ünsal Emre

Konusu Üsteğmen Kemal ile çocukluk arkadaşı Serap birbirlerine ilgi duyarlar ancak bunu bir türlü dile getiremezler. Kemal'in komutanı, Kemal'e haber vermeden kızını ailesinden ister. Kemal ile Serap arasında söz kesilir ve ardından Kemal göreve gider. Kemal görev sırasında kaza geçirir ve görme yetisini kaybeder. Hayata küsen Kemal, Serap'la bir daha görüşmek istemez.

Kaynak <https://www.tsa.org.tr/tr/film/filmgoster/4057/zafer-kartallari>

Erişim Tarihi: 23.05.2023

Afiş Çözümlemesi: Savaş, mücadele, hak arayışı ve yaşam hakkının savunulması gibi konuları çağrıştıran görsel unsurlar afişin genelinde kullanılmış ve afiş aracılığıyla filmin anlatı yapısına, hikayesine ve mesajına dair net bir bakış ortaya konmuştur. İllüstrasyon tekniği ile hazırlanan afiş; tank, savaş gemisi, savaş uçağı, silah, miğfer, paraşüt, asker görselleriyle bir anlatı oluşturmuştur. Afişin sol orta kısmında büyük ölçülerde bir Türk bayrağı yer alırken sol alt köşede ise düşman olarak konumlandırılan Yunan bayrağı küçük boyutta yer almıştır. Mavi, kırmızı ve yeşil renklerinin ağırlıkta olduğu afişte yeşil ile askeri mücadelenin neferi askerler, kırmızı ile mücadelenin ve karşılıklı savaşın sebep olduğu yıkım ve patlama, mavi ile savaşın deniz ve hava sahasında da devam ettiği vurgulanmıştır.

Filmin adı Kıbrıslı Fedailer

Yapım yılı 1974

Yönetmen Müjdat Saylav

Oyuncular Salih Güney, Karaca Kaan, Hayati Hamzaoğlu

Konusu Bir Türk direniş grubunun Mağusa'da tuzağa düşürülerek katledilmesi karşısında bu orantısız güce karşı Türk direnişçilerinin kahramanca göğüs germesi anlatılmaktadır.

Kaynak <https://phebustumuzayede.com/28683-kibrisli-fedailer-film-afisi-yonetmen-mujdat-saylav>

Erişim Tarihi: 3.06.2023

Afiş çözümlemesi: Benzer tema ve konudaki film afişlerinde sıklıkla kullanılan mevzi almış Türk askeri, görsel kompozisyonun merkezinde illüstrasyon şeklinde konumlandırılmıştır. Askerin arka fonunda ise tamamen gerçek bir gazete küpürü kullanılmıştır. Küpürde ise, askeri mücadele konusunda Türklerin kararlı, haklı ve kazanan taraf olduğuna dair yapılan haber başlıkları yer almaktadır. Afişin üstünde kırmızı renge siyah gölge ile oluşturulmuş filmin adı yer alırken, alt kısımda ise filmin oyuncularının vesikalık fotoğraf ölçeğinde ve boyutunda gerçek resimleri yer almaktadır.

Filmin adı	Sezercik Küçük Mücahit
Yapım yılı	1975
Yönetmen	Ertem Göreç
Oyuncular	Sezer İnanoğlu, Perihan Savaş, Orçun Sonat
Konusu	Bir okulda öğretmenlik yapan Lale ile pilot subay Murat evlenirler. Ancak Murat bir uçak kazasında ölür. Bu sırada hamile olan Lale, Murat'ın Kıbrıs'ta yaşayan kız kardeşi Aynur'un yanına yerleşir. Lale kısa bir süre için Türkiye'ye döner. Bu sırada Kıbrıs'ta Aynur'un evi EOKA örgütüne mensup bir grup komitacı tarafından basılır. Aynur ve eşi öldürülür. Lale'nin küçük oğlu Sezer ise olay yerinde bulunan bir adam tarafından kurtarılır. Sezer yıllar sonraki bir EOKA saldırısı sonucu geçmişine dair gerçekleri öğrenir. Sezercik, annesini bulmak ve mücahitleri yaşananlardan haberdar edebilmek için elinden geleni yapar.
Kaynak	https://www.sinematurk.com/film/5821-sezercik-kucuk-mucahit/ Erişim Tarihi: 3.06.2023

Afiş çözümü: Çalışmada örnekleme oluşturan film afişleri içinde görsel olarak sadece gerçek fotoğrafı kullanan afiştir. Afişte çocuk oyuncuların anlatının merkezinde yer aldığı bir çok film örneğinde (Ayşecik-Ömercik vb.) olduğu gibi incelenen bu Sezercik filminde de; değişmeyen ana karakterin farklı maceralarından birisi anlatılmaktadır. Küçük Mücahit adı ile vizyona giren bu Sezercik filminde; Sezercik'e kutsal bir amaç için savaşan kimselere verilen mücahit sıfatı yakıştırılmıştır. Yaşı küçük olmasına rağmen, bilinç düzeyi ve sahip olduğu değerleri yüksek olan Sezercik üzerinden milli bir mücadelenin haklılığı ve gücü vurgulanmaktadır. Benzer şekilde farklı yaş gruplarında var olan bu mücadele ruhunu betimlemek açısından da önemli bir anlatı dili mevcuttur. Afiş içerisinde 3 farklı gerçek fotoğraf kullanılmıştır. 3 fotoğrafın ikisinde Sezercik askeri üniforma ile resmedilirken kalan diğer fotoğrafta ise yaşına uygun çocuk kıyafeti ile gösterilmiştir. Fotoğrafların sarı fon üzerine yerleştirildiği afişte, oyuncu isimleri en üstte yer alırken, filmin diğer oyuncularının isimleri ve yapım-yönetim ekibinin isimleri ise sol alt köşede yer almaktadır.

Filmin adı Silah Arkadaşları
Yapım yılı 1977
Yönetmen Osman F. Seden
Oyuncular Kadir İnanır, Perihan Savaş

Filmde askerliklerini birlikte yapmış dört dostun, yıllar sonra karşılaşması ve yaşadıkları macera konu ediniliyor. Murat, askerden sonra gazetecilik yapan bir delikanlıdır. İşi gereği bir haberi araştırırken karşısına askerlik arkadaşı Başkomiser Kemal çıkar. İkili anılarını tazelerken Murat, gazeteye yazmış olduğu yazılar sebebiyle birçok kaçağın peşinde olduğunu belirtir. Murat'ın düşüncelerini yazmaması ve başarılı bir gazeteci olduğu için kaçaklar için tehlike arz etmesi onun öldürülmesi kararını doğuracaktır.

Konusu

<https://www.filmler.com/film/silah-arkadaslari/>

Kaynak

Erişim Tarihi: 4.06.2023

Afiş çözümlemesi: Gri bir fon üzerine filmin oyuncularının yüz/kafa çizimlerinin oluşturduğu bu afiş çalışmasında filmin anlatı yapısına dair çarpıcı bir görsel yoktur. Örneklem olarak seçilen önceki film afişlerinde görülen savaş-mücadele detayları bu film afişinde görünmemektedir. Sadece bireysel anlaşmazlık ya da kavga izlenimi veren 2 görsel dışında afiş, görenlerin zihninde belirgin bir imaj ya da yorum bırakmamaktadır. Oyuncuların isimleri üstte yer alırken, filmin ismi ve diğer oyuncular ile yapım-yönetim kadrosu ise altta konumlandırılmıştır.

Anlatı yapısının sürekliliği açısından, filmlerdeki anlatı içinde inşa edilen karşıtlıklardan yararlanılmıştır. Oluşturulan bu karşıtlıklar ile mesajın daha anlaşılır ve belirgin olması sağlanmıştır.

Asker	Sivil
Kadın	Erkek
Dost	Düşman
Savaş	Barış
Sevgi	Nefret
Yaşam	Ölüm
Galip	Mağlup
Kazanmak	Kaybetmek
Haklı	Haksız
Güçlü	Güçsüz

Sonuç

Günümüzde görsellik, içerik kadar etkili bir sunum unsurudur. Biçim ve içerik dengesinin kurulduğu yapıların akılda kalıcılığı ve hatırlanma olasılığı daha yüksektir. Sinema endüstrisinin tekil ölçekte önemli bir yansıması olan filmler de; kısa bir tanıtım videosu (teaser) ya da görsel olarak bilgilendirici bir afiş/poster çalışması ile dikkat çekmektedir. Sunulan bu görsellerin içeriğinde vurgulanan öğelerden kullanılan renklere, grafik-animasyon tercihine kadar hemen her detay, farkındalığı arttıran görsel unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Türk Sinemasında türsel çeşitlilik olarak bakıldığında, tarihsel bilinci ortaya koyan ve pekiştiren 1974 Kıbrıs Barış Harekatı sonrası çekilen Yeşilçam filmlerinde Kıbrıs konusu sıklıkla işlenmiş ve filmler aracılığıyla tarihsel döneme dair hikayeler sunulmuştur. 1974 yılı ve sonrası yıllarda çekilen Kıbrıs konulu filmlere genel olarak bakıldığında, çeşitli temalara dair vurgular öne çıkmaktadır. Kutsal olan bayrak ve vatanın sunulmasından, askere karşı olumlu bakışın pekiştirilmesine dair pek çok konuda görsel kod sunan film afişleri, filmlerin içeriğine dair genel bir izlek de sunmaktadırlar. Özellikle Barış Harekatı sonrası Yeşilçam'da Kıbrıs'ı konu edinen filmlerin sayısındaki niceliksel artış, filmlerin niteliksel olarak da öne çıkmasına sebep olmuştur. Vatan bilinci ve biz duygusuna dair görselliğin öne çıktığı afişler aracılığıyla Anadolu'da yaşayanlara bir yavru vatan duygusu kazandırılırken, Kıbrıslılara ise yalnız değilsiniz mesajı verilmektedir. Verilen mücadelenin tüm unsurları ile anlatıldığı görseller de, bu mesajı pekiştirecek nitelikte tasarlanmıştır. Çizim (ilüstrasyon) ya da fotoğraf ile tasarlanan film afişlerinde görselliği oluşturan tüm ana ve yan unsurlarda "Biz" bilinci ile haklı mücadelenin varlığı vurgulanmakta ve tüm bu konulara ilişkin izleyenlerin zihninde ortak anlam kodlarının yerleşmesine sebep olan bir bilinç oluşturulmaktadır.

Kaynakça

- Ambrose, G.&Harris,P. (2014). Grafik Tasarım Temelleri Dizisi: 07 Grafik Tasarımda Renk. B.Bayrak (Çev.). İstanbul:Literatür
- Aydın, S.- Ege, Ö. (2022). “Türkiye Sinema Afişleri Üzerine Göstergebilimsel Bir İnceleme: Pelin Esmer Film Afişleri”, Sanat ve Tasarım Dergisi. Issue 28
- Becer, E. (1997). İletişim ve Grafik Tasarım. Ankara: Dost Kitabevi
- Berger, A. (1993). Kitle İletişimde Çözümleme Yöntemleri. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları
- Bingöl, F. Ö. (2010). Devlet Tiyatrolarında 2003-2007 Yılları Arasında Yapılan Afişlerin Tasarım ve İçerik Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Ceylan, İ. G., Ceylan, H. & Mansuroğlu, Ö. (2017). Level of Awareness on Target Groups and Color Topics of the Students from Different Disciplines who Took a Graphic Design Class: “An Example of Scary Movie Poster and Cartoon Poster”. Journal of Current Researches on Social Sciences (JoCRESS). Volume:7 Issue:3
- Civelek, O. (2018). “Türkiye Tanıtım Afişlerinin Göstergebilimsel Bir Analizi; Home of Turkey Afişleri Örneği”. Turkish Online Journal of Design Art and Communicatio. Volume:8, Issue 2
- Çağlar, B. (2012). Bir İletişim Biçimi Olarak Göstergebilim. LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi,3(2). s:22-34
- Çeken, B. (2016). “İmgelerin Göstergebilimsel Çözümlemesi ‘Film Afişi Örneği’”. Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi. Volume:11 Issue:2
- Çilingir, A. (2022). “Gurbet Kuşları Film Afişinin Göç Olgusu Bağlamında Göstergebilimsel İncelenmesi”. Erciyes Akademi. Volume 36
- Demir, K. (2021).“Ekşi Elmalar Film Afişi Üzerine Göstergebilimsel bir Deneme”, Aksaray İletişim Dergisi. Cilt:3 Sayı:1
- Demir, Y.-İlden, S. (2016). “Seyfi Teoman Filmlerinin Göstergebilimsel Afiş Çözümlemesi”. Akdeniz Sanat Dergisi, Cilt:9 Sayı:17
- Ergül, N. (2021).“Göstergebilimsel İmge Analizi: Muhsin Bey Film Afişi Örneği”, International Journal Of Social, Humanities and Adminstrative Sciences, Vol:7, Issue:44
- Güney, N. (2009). Sinema Filmlerinin Reklam ve Tanıtımında Afiş ve Fragmanların Rolü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Holat, O. (2021). “Netflix’teki Türk Dizi Afişlerinin Göstergebilimsel Çözümlemesi”, Sanat ve Tasarım Dergisi. Issue 27
- Kiraz, B. (2020). “Popüler Jeopolitik ve Sinema: Önce Vatan Filmi Özelinde Türkiye’nin Jeopolitik Söyleminde Kıbrıs’ın Analizi”, Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, Cilt: 8, Sayı:2
- Kurt, N.O. (2019). 2010-2017 Yılları Arasında Yapılmış Çocuk Film Afişlerinin Göstergebilimsel Analizi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ordu: Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Grafik Tasarım Ana Sanat Dalı
- Marşap, G. (2021). Türk Sinemasında Tarihi Filmlerin Afişleri, Ankara:Gazi Kitabevi
- Marşap, G. (2022).“Kıbrıs Tarihi Film Afişlerinde Türk Bayrağı ve Tarih Bilinci”. Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi. 7(14)
- Noyan, N., E. (2001). Kadının Resmidir: Türk Melodram Afişlerinde Kadının Temsili(1965-1975). D. Derman (Der), Türk Film Araştırmalarında Yeni Yönelimler-1 İstanbul: Bağlam
- Onuş, E. (2018). “Kıbrıs Türk Varoluş Mücadelesi Konulu Eserlerde Kadın Kahramanlığı”. Journal of Turkish Language and Literature. Volume:4 Issue:1
- Önder, B. (2022). Propaganda Afiş Sanatının İdeolojik Bir Aygıt Olarak Söyleme Tezahürü. Ankara:Siyasal Kitabevi

- Rifat, M. (2000). XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergibilim Kuramları. İstanbul: Om Yayınları
- Şahin, M. (2015). “Türk Sinemasında Kıbrıs Temalı Filmlerde Ötekinin Temsilindeki Dönüşüm”. Erciyes İletişim Dergisi. Cilt: 4, Sayı: 2
- Türkkol, F. (2013). Türk Filmlerinde Kıbrıs ve Kıbrıslı Türkler Türkiye Kameralarında Kabul ve Ret: Mazlum Türk ve Kıbrıslı Türk . Sinecine: Sinema Araştırmaları Dergisi, 4 (1)